



Zorlayıcı Diplomasi Bağlamında Küba Füze Krizi'nin Analizi

The Analysis Of The Cuban Missile Crisis In The Context Of Coercive Diplomacy

Bahadır EKMEN*

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi

E-mail: bahadir1635@hotmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0003-2775-9626

Öz

İkinci Dünya Savaşı'nda işbirliği yapan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), savaşın bitimiyle beraber etki alanlarında nüfuzlarını artırma gayreti içine girmiştir. SSCB Avrupa'da etki alanını artırırken ABD de Sovyet yayılmacılığına karşı "Çevreleme Politikası"nı benimsemiştir. Bu bağlamda ABD, füze krizi öncesi dönemde Küba'da iktidara gelmesinin ardından Sovyetler Birliği'ne yanaşarak ticaret ortağı ve müttefik haline gelen Castro Rejimi'ni devirmeyi hedefleyerek, çeşitli başarısız girişimlerde bulunmuştur. Bu gelişmeler karşısında Küba, Sovyetler Birliği'ne daha fazla yanaşmış ve topraklarında nükleer kuvvetler bulundurulmasına izin vermiştir. Küba topraklarında füzelerin tespit edilmesinden itibaren durum krize dönüşmüş ve ABD herhangi bir füze saldırısında SSCB'yi vurmakla tehdit etmiştir. Krizin tarafları realist yaklaşım uyarınca kendi çıkarlarını korumaya çalışırken Dünya nükleer bir savaşın eşiğine gelmiştir. Kriz boyunca taraflar, bir yandan karşılıklı restleşmelerle süreci tırmandırırken diğer yandan krizi en az zararla atlatabilmek için diplomatik görüşmeleri devam ettirmişlerdir. 1962 Füze Krizi hiç şüphesiz iki süper gücü etkilediği kadar uluslararası sistemdeki diğer aktörleri de etkilemiş ve kriz sonrasında köklü değişimler yaşanmıştır. Zorlayıcı Diplomasi'nin en önemli örneklerinden biri olan Küba Füze Krizi, aynı zamanda Soğuk Savaş döneminin en önemli olaylarından da biridir. Bu bağlamda çalışmada 1962 yılında yaşanan Küba Füze Krizi'nin tarihsel gelişimi nitel araştırma yöntemleri kullanılarak Zorlayıcı Diplomasi kapsamında realist bakış açısıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zorlayıcı Diplomasi, Küba, Füze Kriz, ABD, SSCB

Abstract

The United States of America (USA) and the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) which cooperated in the Second World War, tried to increase their influence in the domains with the end of the war. While the USSR increased its influence in Europe, the USA adopted "containment policy" against Soviet expansionism. The USA aimed and made unsuccessful attempts to overthrow the Castro regime, which came to power in Cuba before the missile crisis and became a trading partner and ally with the USSR against the USA. In the face of these developments, Cuba approached the USSR and allowed nuclear forces to be kept on its territory. There has been a crisis since the missiles were detected in the Cuban territory. The US threatened to shoot down the Soviets in any missile attack. The parties of the crisis tried to protect their interests in accordance with the realist approach, the world was on the verge of a nuclear war. Throughout the crisis, the parties continued the negotiations in order to survive the crisis with the least damage while at the same time escalating the crisis with mutual restraints. The 1962 missile crisis affected the world as much as it affects the two superpowers, and changes have occurred after the crisis. The Cuban Missile Crisis, one of the most important examples of coercive diplomacy, is also one of the most important events of the Cold War era. With this study, the Cuban Missile Crisis experienced in 1962 will be examined through a literature review, and will be analyzed in a historical process, using qualitative research methods from a realistic perspective.

Keywords: Coercive Diplomacy, Cuba, Missile Crisis, USA, USSR

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Ekmen, B. (2021). Zorlayıcı Diplomasi Bağlamında Küba Füze Krizi'nin Analizi. *Journal of Diplomatic Research*, 3(1), 91-108.

GİRİŞ

Soğuk Savaş dönemi boyunca iki kutuplu sistem ege-men olmuş ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında güç mücadeleleri yaşanmıştır. Her ne kadar Soğuk Savaş süresince bu iki güç arasında fiilen bir sıcak çatışma yaşanmamış olsa da bu iki devlet çeşitli sebeplerle pek çok kez karşı karşıya gelmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupalı devletler silahaltındaki asker sayısını azaltırken; Sovyetler Birliği 4,5 milyonluk askeri gücü ile tehdit oluşturmaya devam etmiş (Varlı, 2006: 2) ve Doğu Avrupa devletlerine komünist ideolojisini dayatarak, kendi yanında yer almaya zorlamıştır.

Bilindiği üzere 1950-1953 yılları arasındaki Kore Savaşı, bu iki süper gücü yine dolaylı olarak karşı karşıya getirmiştir. Varşova Paktı'nın kuruluşuyla birlikte iki devlet arasındaki güç mücadelesi de yeni bir boyut kazanmıştır. Silahlanma yarışına, tarafların birbirlerine üstünlük sağlamasına yol açacak hamleler eşlik etmiştir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu kıtalar arası balistik füzelere karşı, ABD'nin Avrupa'ya orta menzilli füzeler yerleştirme kararı, 1962 yılında ABD ve Sovyetler Birliği'ni bu kez Küba'da karşı karşıya getirmiştir. Küba topraklarında nükleer füzelerin tespit edilmesiyle olay krize dönüşmüş ve Dünyayı nükleer bir felakete götürebilecek restleşmeler yaşanmıştır. Küba Füze Krizi, Zorlayıcı Diplomasi'nin uygulanması sayesinde barışçıl bir çözümlle sonuçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada 1962 yılında yaşanan Küba Füze Krizi'nin tarihsel gelişimi nitel araştırma yöntemleri kullanılarak Zorlayıcı Diplomasi kapsamında realist bakış açısıyla analiz edilmiştir.

DİPLOMASİ VE GÜÇ KULLANIMI

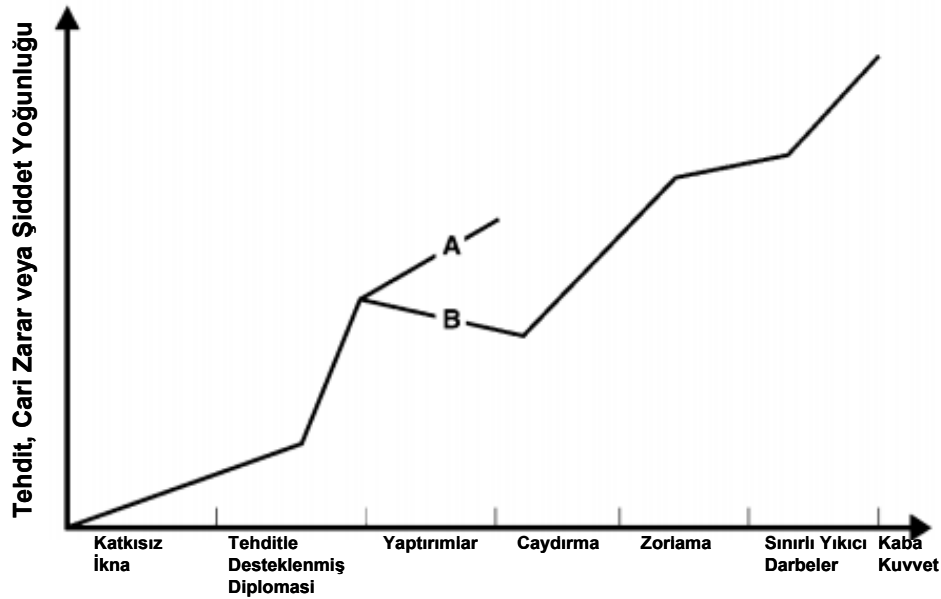
İletişim tarih boyunca önemli olmuş, insanların savaşlar yerine uyuşmazlıklarını barışçıl yöntemlerle çözmeyi tercih ettikleri içinde diplomasi gelişmiştir. Genel ve soyut olarak belirtildiğindeyse “*diplomasi dış politikanın bir aracı olup; uluslararası sistemdeki aktörler arasındaki ilişkilerin barışçıl yöntemlerle ve görüşmeler yoluyla yürütülmesidir.*” (Özdal, 2018: 42-43). Ancak güç kullanımı veya askeri araçların kullanımı, uluslararası ilişkiler tarihinde sıkça rastlanan bir gerçektir ve aktörler arasındaki ilişkiler her zaman

barışçıl yollarla yürütülmemiştir. Bu gerçek Prusya Kralı Büyük Frederick tarafından, “*Askeri güçle desteklenmeyen diplomasi, enstrüman kullanmadan yapılan müziğe benzer*” şeklinde ifade edilmiştir. (Tsouras, 2005: 126). Öte yandan diplomasi, devletlerin çıkar çatışmaları ve anlaşmazlıklarından kaynaklanan çıkmazların üstesinden anlaşmalarla gelmelerini sağlayan ana sanat ve uygulamalarından da birisidir. Bu nedenle diplomasi ve güç kullanma arasındaki ayrım, yalnızca sözcükler veya mermi gibi kullandıkları araçlarla değil aynı zamanda rakiplerin birbirleriyle etkileşimi, anlayış, iletişim, uzlaşma veya kısıtlamaların rolü arasındaki ilişkiye de dayanmaktadır. (Schelling, 1966: 240)

Tehdit kullanarak hedefe ulaşma yeteneği olan “*zorlama*” ise yeni bir kavram değildir ve her zaman aktörler arası ilişkilerinin bir unsuru olmuştur. M.Ö. V. yüzyılda Sun Tzu, “*Savaşmak ve tüm savaşlardan galip çıkmak mükemmelliğin zirvesi değildir. Düşman direncini savaşmadan kırmak mükemmelliğin gerçek zirvesidir*” (Sun Tzu, 2009: 11) sözleriyle bu durumu net bir biçimde ifade etmiştir. Prusyalı General Carl von Clausewitz de benzer bir yaklaşımla “*Siyasi nesnenin bu etkisine bir kez izin verilirse, o zaman olması gerektiği gibi artık bir sınır yoktur ve düşmanın sadece tehdit edilmesinden ve müzakere etmekten oluşan böyle bir savaşa gelmekten memnuniyet duymalıyız*” demiştir. (Clausewitz, 1997: 5)

Zorlama kavramının literatüre girişi ise Thomas Schelling tarafından 1966 yılında yazılan “*Arms and Influence*” isimli eser ile olmuştur. (Aksu: 2008: 23) Schelling eserinde askeri güç kullanma tehdidine dayalı stratejileri Şekil-1'de yer alan etki araçları üzerinden incelemiştir. (Şener, 2017: 160)

Aktardığımız grafikten de anlaşıldığı üzere Schelling başlangıçta kaba kuvveti zorlamayla karşılaştırmıştır. Kaba kuvvet bir rakibin istediğimizi yapmasını sağlarken, zorlama bir çeşit pazarlık yapılmasını sağlamaktadır. (Schore, 2015: 10) Bu kapsamda Schelling, bir rakibi cezalandırmayla tehdit ederek eylemden caydırmak için tasarlanan zorlamayı, caydırıcılıktan ayırmıştır ve zorlamayı, rakibi istenen bir şeyden vazgeçmeye ikna eden doğrudan bir eylem olarak tanımlamıştır. Schelling aynı zamanda eserinde zorlama kavramını; Zorlayıcı Diplomasi, şantaj ve caydırmayı içerecek



(A ve B: Yaptımlar konusundaki ikilem)

Şekil-1 Etki Araçları (AKSU, 2008: 24)

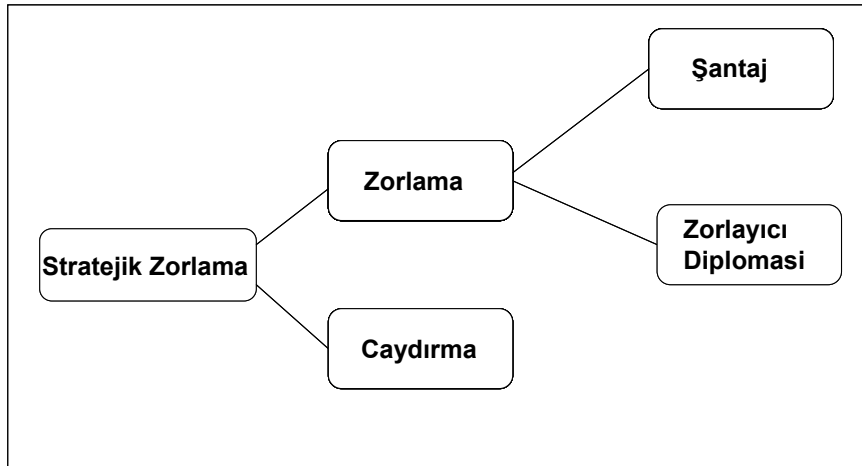
şekilde de genişletmiştir. (Aksu, 2008: 23) Şekil-2’de Schelling’in tanımlarından yola çıkarak hazırlanan Zorlama Yöntemleri Modeli ise şöyledir:

ZORLAYICI DİPLOMASİ

Thomas Schelling yukarıda belirttiğimiz üzere zorlama kavramını literatüre kazandırırken, Alexander L. George (1920–2006), “Zorlayıcı Diplomasi” kavramı üzerinde durmuştur. Zorlayıcı Diplomasi tanım olarak,

veya savaşa giden gerginliğin tırmanmasını azaltmak için tarih boyunca kullanılmıştır. (Perez: 2015: 1)

Daha geniş bir biçimde belirtirsek George, Zorlayıcı Diplomasi’nin hem saldırgan ve hem de savunmaya yönelik kullanımından söz ederken, zorlayıcı tehditlerin saldırgan / ofansif amaçlı kullanımını “Şantaj Stratejisi” olarak adlandırmıştır. George’un yaklaşımına göre Zorlayıcı Diplomasi “caydırma”dan da farklıdır. Zira caydırmada, karşı tarafı henüz herhangi



Şekil-2 Zorlama Yöntemleri Modeli (AKSU, 2008: 25)

rakibin giriştiği eylemi durdurmasını veya geri adım atmasını amaçlayan savunmacı bir stratejidir. (George, 1997: 7) George tarafından kavramsallaştırılan ve geliştirilen Zorlayıcı Diplomasi, bir dış politika aracı olarak barışçıl bir alternatif sunmak ve askeri müdahaleyi

bir zarar verici eyleme girişmeden tehditler kullanma durumu söz konusudur. Schelling’in “zorlama” tabiri ise hem Zorlayıcı Diplomasi hem de şantajı içermekte ve bazen içine caydırıcılığı da dahil etmektedir. Bu tabir George tarafından iki sebepten ötürü kullanılmı-

maktadır: (George, 1994: 7)

1. Zorlayıcı Diplomasi'nin saldırgan ve savunmacı olarak kullanılması arasındaki ayırım zorlamada yoktur,
2. Zorlama konsepti, zorlayıcı tehditlere sıkıca bağılyken, Zorlayıcı Diplomasi ile diplomasiye daha fazla alan bırakılmakta, karşı tarafın taleplere uymasına ya da taviz vermesine imkân tanınmaktadır.

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere George, Zorlayıcı Diplomasi'nin mantığını şöyle açıklamaktadır: Zorlayıcı Diplomasi'nin genel fikri; istemi yerine getirmediği takdirde, rakibi, cezalandırılacağına ikna edecek kadar güçlü ve inandırıcı bir tehdide dayanır. Bu niteliği ile Zorlayıcı Diplomasi, rakibi kendinden istenileni yerine getirmeye ikna edecek ölçüde inandırıcı ve etkili bir destek işlevi görür. (George, 1997: 8)

Zorlayıcı Diplomasi stratejisinin teorik temeli, realist paradigmaya da uymaktadır. Çünkü özünde stratejisi, iktidar mantığına dayanır. Daha güçlü bir aktör siyasi bir hedefe ulaşmak için daha az gücü olan aktörü zorlar. (Baillie, 2016:4) Diğer bir tanıma göre ise Zorlayıcı Diplomasi, başka bir devleti belirli bir talebi yerine getirmeye zorlamak veya belirli bir eylemde bulunmamasını sağlamak amacıyla, ekonomik yaptırımların veya ambargoların yanı sıra kuvvet kullanımı veya askeri müdahaleyi de içerebilen diplomatik bir yöntemdir. (Perez, 2015: i) Zorlayıcı Diplomasi literatürde “*tehdit diplomasisi*” olarak da isimlendirilebilmektedir. “*Çünkü Zorlayıcı Diplomasi’de diplomatlar, müzakereye dayanan bir süreç izlemek yerine kendi taleplerinin karşılanmadığı durumlarda karşı tarafı tehdit ederek sonuçları kendi lehlerine çevirmeyi hedeflemektedirler.*” (Özkurt, 2018: 65)

Örnekler vermek gerekirse MÖ. IV-V. yüzyılda Sun Tzu'nun düşmana savaşmadan boyun eğdirme yaklaşımı; MÖ. V. yüzyılda Thucydides'in “Peloponnesos Savaşı Tarihi” adlı eserinde yer alan ve Atinalılar ile Meloslular arasında geçen Melian (veya Meloslular) Diyalogu ile Clausewitz'in tehdit ve müzakereye atıfta bulunan yaklaşımı, düşmanı zorlayarak savaşmadan yenmeye çalışmanın ve güç kullanımının tarih boyunca önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Zorlayıcı Diplomasi'nin somut olarak ilk ortaya çıkışysa Denizcilik Diplomasi'sinin bir türü olan Gunboat Diplomasi veya Tehdit Diplomasi şeklinde olmuştur. (Şener, 2017: 163) Gunboat terimi ilk kez savaş gemileri kastedilerek XVIII. yüzyılda kullanılmıştır. (Alan, 2015: 9) XIX. yüzyılda İngiltere, donanmasının çoğunu aktif tutmuş, herhangi bir kriz durumunda kriz bölgesine cezalandırma amaçlı bir filo gönderecek krizi ortadan kaldırma ve tekrarlanmasını önleme stratejisi izlemiştir. Donanma bu dönemde emperyal politikaların bir parçası olarak kullanılmıştır. (Şener, 2017: 163)

Genel ve soyut olarak aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Zorlayıcı Diplomasi, Büyük Frederick'in bakış açısı ve modern diplomasi tanımı için bağlayıcı bir rol oynamaktadır. Zira devletlere, rakiplerinin davranışlarını güç kullanmadan, bir çatışma durumunda güç kullanma girişimlerini sınırlayarak ve/veya pazarlık tekniklerini tehditlerle birlikte kullanarak değiştirme fırsatı vermektedir. Bu nedenle Zorlayıcı Diplomasi'nin gücü ve etkili karakteristikleri devletlere, savaşın veya askeri bir çatışmanın getireceği psikolojik, politik ve hatta fiziksel maliyetlerden kaçınacakları güvenli bir alan sağlamaktadır. (Sagbakken, 2014: 6)

Zorlayıcı Diplomasi aynı zamanda askeri eylemlere güvenmeye de bir alternatif sunmaktadır. Zira diğer aktörlerin isteklerine uymalarını sağlamak için güç kullanmak yerine güç tehdidine dayanmaktadır ve kuvvet kullanılması durumunda sembolik bir askeri güç kullanılır. Dolayısıyla Zorlayıcı Diplomasi'de kuvvet, geleneksel bir askeri stratejinin bir parçası olarak değil, rakipleri geri çekilmeye ikna etmeyi amaçlayan politik-diplomatik bir stratejinin bileşeni olarak kullanılır. Diğer bir ifade ile askeri stratejide “*fiziksel, hızlı ve belirleyici*” kullanımın aksine daha esnek, psikolojik bir araçtır. (George, 1994: 10)

Zorlayıcı Diplomasi'nin dört temel unsuru ise şöyledir:

- 1) “*Talep*”
- 2) *Zorunluluk (aciliyet) hissini oluşturan araçlar ve yöntemler*
- 3) İtaatsizlik yani karşı gelme durumunda

cezalandırma tehdidi

4) *Teşviklerin sunulması olasılığı.*” (Özkurt, 2018: 65)

Zorlayıcı Diplomasi stratejisi çeşitli biçimler de alabilir ve çok farklı hedefler izleyebilir. Zorlayıcı Diplomasi’de 5 çeşit diplomasi yöntemi tercih edilebilir:

- 1) “*Ültimatom*
- 2) *Zımnî Ültimatom*
- 3) *Dene ve Gör Yaklaşımı*
- 4) *Vidanın Yavaş Yavaş Döndürülmesi Yaklaşımı*
- 5) *Havuç ve Sopa Yaklaşımı*” (Özkurt, 2018: 66)

Ültimatom ise hedef devlet üzerinde uygulanan güç kullanma tehdidi olup 3 bileşeni bulunmaktadır:

- 1) Yerine getirilmesi gereken bir istem,
- 2) İstem yerine getirilmesi için kesin bir zaman sınırı veya aciliyet duygusu,
- 3) İstem yerine getirilmemesi durumunda maruz kalınacak inandırıcı bir cezalandırma tehdidi. (Şener, 2017: 169)

Zımnî ultiomatomda ise zaman sınırı olmayıp hedef devlet daha geniş bir zamana sahiptir. (Şener, 2017: 170) “*Dene ve gör*” yaklaşımı ve “*ültimatom*” mevcut stratejiler yelpazesinin uç noktalarında bulunmaktadır. (Ilario, 2009: 2) Zorlayıcı Diplomasi aslında çekici bir stratejidir çünkü geleneksel askeri güç kullanımına başvurmadan, daha az kan dökülmesiyle ve politik maliyetlerle siyasi hedeflere ulaşma imkânı sunmaktadır. Uluslararası çatışmalar tarihinde çok az riskle, daha zayıf rakipleri korkutmak için özellikle etkili olduğu kanıtlanmıştır. Bununla birlikte geri tepebileceği, tırmanmayı hızlandıracağı ve beklenmedik bir savaşa yol açabileceği için de tehlikeli bir seçenektir. (Ilario, 2009: 2) Askeri olarak güçlü eylemlerle desteklenmediği durumlarda başarısız olma riskinin fazla olması ve güçlü bir liderlik gerektirmesi de diğer zayıf yönleridir.

Zorlayıcı Diplomasi “müzakere”, “savunma diplomasisi”, yaptırımlar sebebiyle “ekonomi diplomasisi”, “güvenlik diplomasisi”, sert, yumuşak ve akıllı “güç”, “silah kontrolü” ve “silahsızlanma”, “barışı koruma”

ve “uluslararası hukuk” ile de hiç şüphesiz ilişkilidir. Zorlayıcı Diplomasi’ye örnek olarak verilebilecek olayların bazıları ise ismen şöyledir:

- 1963 ve 1967 Kıbrıs Olayları
- 1987 Ege Denizi Krizi
- 1996 Kardak Kayalıkları Krizi
- 1997-1998 S-300 Füzeleri Krizi
- 1998 Suriye Krizi (Aksu, 2010: 9-11)
- Birinci Körfez Savaşı (Ağustos 1990-Şubat 1991) (Ilario, 2009 : 4)

KÜBA FÜZE KRİZİ’NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Ocak 1959’da ABD tarafından desteklenen Küba diktatörü Fulgencio Batista, Fidel Castro tarafından devrilmiştir. Başlangıçta dönemin ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower yönetimi Küba Devrimi’ni memnuniyetle karşılamıştır. ABD, Küba’da acil sosyal reformları hayata geçirecek dostane, demokratik, istikrarlı ve güvenilir bir hükümetle işbirliği yapabileceğini düşünmüş ancak bu görüşler uzun sürmemiştir. Zira Küba’daki yeni hükümet ekonomiyi millileştirmiş, ABD varlıklarını kamulaştırmış ve ülkedeki sorunların kaynağı olarak görülen bu devlet, adada büyük bir nefretle anılır olmuştur. (Turan, 2021: 371) Genel ve soyut olarak belirttiğimiz bu gelişmeler üzerine Eisenhower, CIA’e Castro’yu devirmesini emretmiş, başkan seçildikten sonra John F. Kennedy de benzer politikayı takip etmiştir. (Swift, 2007: 2-3).

ABD, Castro Rejimi’ni devirmek amacıyla adayı işgal etmeye karar vermiş ve Domuzlar Körfezi adıyla anılan noktadan yapılacak çıkarmayla Küba’yı işgal etmek üzere bir operasyon planlamıştır. (Turan, 2021: 372) Operasyon kapsamında, 15 Nisan 1961 tarihinde ülkedeki havaalanları bombalanmış, peşi sıra ABD tarafından eğitilen ve sürgün durumunda bulunan Küba’lılardan oluşan 1400 kişilik bir birlik 17-19 Nisan 1961 tarihleri arasında adaya girmeye çalışmıştır. Ancak işgal girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış, operasyona katılan 114 kişi öldürülmüş ve 1100 kişi esir edilmiştir. (“Bay of Pigs Invasion”, 2009).

Domuzlar Körfezi çıkarması başarısızlığının ardından,

ABD'nin arka bahçesindeki Komünist tehdit olarak görülen Castro Rejimi'ni (Boot, 2018) devirmek için bu kez sızma, casusluk, propaganda, psikolojik savaş ve sabotaj eylemlerinin kullanılmasını içeren Firavun Faresi Operasyonu (Operation Mongoose) isimli örtülü operasyon uygulamaya konulmuştur. (Prados & Bacardi, 2019) Sovyetler Birliği ise bu süreçte Küba Devrimi'ni desteklemiştir. Diğer bir ifade ile belirtirsek ABD Küba'ya düşmanca tutumunu artırırken SSCB de Küba'ya desteğini artırmıştır. (Swift, 2007: 4.) Bu bağlamda Sovyet hükümeti ilk olarak 1959 sonbaharında Küba'ya silah vermiştir. Sovyetler ve

başını ağrıtmayacaklarına dair verdiği söze güvenerek, Küba'nın kendisini savunmak için giriştiği bir hazırlık şeklinde görmüştür. (Köni, 1974: 173)

Krize yol açan füzeler ise Temmuz ayı sonlarında gemilere yüklenmiştir. 1 Eylül tarihinde karadan havaya füzeler, Sopka kıyı savunma füzeleri, gemi savunma füzeleri ile donatılmış devriye botları ve 5000'den fazla Sovyet teknisyeni ve askerinden oluşan Sovyet askeri varlığı Küba'ya ulaşmıştır. İlk Sovyet füzesi 8 Eylül'de Küba'ya ulaşmış, Orta Menzilli Balistik Füzeler (MRBM), buna ait füze römorkları, yakıt kam-



Harita-1 Küba'daki Sovyet Askeri Varlığı- Ekim 1962 ("Cuban missile crisis-[britannica]", 2020)

Kübalılar 1962 başlarında askeri yardımın bir sonraki aşamasını müzakere etmiş ve Sovyet Başkanlığı Nisan 1962'de Küba'nın ek silah taleplerini onaylamıştır. (Allison, 2016: 257) 1962 Haziranı'nda Küba Devlet Bakanı Castro, Küba Savunma Bakanı olan kardeşi Eaul'ü Sovyetler Birliği'ni ziyarete göndermiş, bu ziyaret sonucu Küba'ya yük taşıyan Sovyet gemilerindeki ani tonaj artışı ABD'nin dikkatini çekmiştir. 29 Ağustos'ta Kuzey Küba üzerinde kesif uçuşları yapan bir U-2 uçağı, 25 mil menzilli Sovyet füzelerini keşfetmiştir. ABD Başkanı, bu silahlanma hareketlerini, Sovyet Elçisi Dobrynin'in, kardeşi Robert Kennedy'ye seçim kampanyası esnasında Sovyetler Birliği'nin gerek Berlin'de gerekse Güney Doğu Asya'da ABD'nin

yonları, özel radar vanları, füze rampaları ve nükleer savaş başlığı depolama sığınakları inşaat alanlarına yerleştirilmiştir. ABD tarafından bilinmeyen ise Küba'nın, 4 Ekim'de MRBM'ler için aldığı nükleer savaş başlıklarıdır. Ayrıca Sopka kıyı savunma seyir füzeleri için düzinelerce nükleer savaş başlığı ile IL-28 orta menzilli jet bombardıman uçakları için 6 nükleer bomba ve kısa menzilli taktik nükleer füzeler için 12 adet nükleer savaş başlığı da alınmıştır. (Allison, 2016: 257) ABD U-2 uçakları tarafından füzelerin tespit edilmesini müteakiben de literatürde Küba Füze Krizi olarak bilinen sorun başlamıştır.



Harita-2 Füzelere kapsama alanı (“Cold War and The Cuban Missile Crisis, 1962”, 2017)

Küba Füze Krizi'nin kronolojik sıralaması şu şekildedir:

- Sovyetler Birliği tarafından Küba'ya gizlice füzeler yerleştirilmiştir (Eylül 1962). Ekim 1962'de Küba'daki Sovyet askeri varlığı Harita-1'de gösterilmiştir.
- ABD'ye ait U-2 uçakları tarafından bu füzeler fotoğraflanmıştır (14 Ekim 1962). Yerleştirilen bu füzelerin Amerika kıyılarından 90 mil uzaklıkta bulunduğu tespit edilmiştir. (Allison, 2012: 11) Füzelere kapsama alanı Harita-2'de gösterilmiştir.
- ABD'de yapılan seçim mücadelesinin çok yoğun olduğu bir dönemde 16 Ekim 1962 günü, ABD Savunma Bakanı Robert Mc Namara, Küba'da füze üslerini gösteren hava fotoğraflarını Başkan Kennedy'ye göstermiştir. 15-16 Ekim'de Kennedy ve danışmanları Küba'da Sovyet balistik füzeleri keşfedildiği konusunda bilgilendirildiğinde, Başkan ve danışmanlarının çoğu şok olmuştur. (Allison, 2016: 260) Kriz esnasında Yürütme Kurulu (Ex-Com) önünde 6 seçenek vardır: 1) *Hiçbir Şey Yap-*

mamak, 2) Adayı İşgal Etmek, 3) Stratejik (Surgical) Hava Saldırısı Yapmak, 4) Diplomatik Baskıda Bulunmak, 5) Castro ile gizli görüşme yapmak, 6) Adayı ablukaya almak (Doğan, 2012; 92)

- ABD Başkanı Kennedy, teknik danışmanlarıyla yaptığı müzakereler sonucunda, montajları yapmakta olan füzelerin sökülmesini şart koşarak Küba'ya füze malzemesi taşıyan gemilerin durdurularak aranmasına ve direnenlerin batırılmasına karar vermiştir. Ayrıca ABD'nin stratejik kuvvetlerini alarma geçirerek Sovyetler Birliği'ni uyarılmış ve Küba'dan fırlatılacak herhangi bir füzenin Sovyet füzesi olarak kabul edileceği ve tam bir misilleme yapılacağını ilan etmiştir (22 Ekim 1962). (Allison, 2016: 279)
- ABD'nin Sovyetler Birliği Büyükelçisi Foy Kohler bu süreçte ABD Başkanı'nın yazdığı bir mektubu Kruşçev'e iletmiştir. Kennedy mektubunda ABD'nin kararlılığına vurgu yaparak, içinde bulunan nükleer çağda kazanılmayacak bu savaşın tüm dünya için yıkıcı sonuçlara yol açabilece-

- ğini ifade etmiştir. (22 Ekim 1962). (Kiger, 2019)
- ABD, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'ni, “*karantina*” kaldırılmadan önce Küba'daki bütün saldırgan silahların sökülüp götürülmesi için acil toplantıya çağırmıştır (22 Ekim 1962). (“Kennedy's Speech”, 1962)
 - Kruşçev de benzer şekilde tüm stratejik kuvvetlerini alarma geçirerek Küba'ya giden Sovyet gemilerine müdahale edilmesi durumunda ABD gemilerini batırmakla tehdit etmiştir (23 Ekim 1962). (Allison, 2016: 279)
 - Sovyet gemileri ABD'nin ilan ettiği “*karantina*” hattının sınırına ulaşmıştır (24 Ekim 1962). (Allison, 2016: 279)
 - BM Güvenlik Konseyi 23-25 Ekim 1962 tarihli toplantılarla sorunu çözmeye çalışmış ancak netice elde edilememiştir.
 - Kruşçev özel bir mektupla ABD'nin Küba'yı işgal etmemeyi taahhüt etmesi durumunda Sovyet konuşlanmasının ortadan kalkacağını belirtmiştir (26 Ekim 1962). (Allison, 2016: 279)
 - Bu gelişmeler devam ederken keşif görevi icra eden bir U-2 uçağı Küba üzerinde vurularak düşürülmüş ve pilot hayatını kaybetmiştir (27 Ekim 1962). (Klein, 2012)
 - Kruşçev, gönderdiği ikinci mektupta ise ABD'nin Türkiye'ye konuşturduğu Jüpiter Füzelere'ni geri çekmesi durumunda Sovyetlerin de benzer şekilde Küba'dan füzeleri çekeceğini ifade etmiştir (27 Ekim 1962). (Allison, 2016: 279)
 - Kriz, sıcak çatışmaya dönük geriye sayımın sıfıra yaklaştığı gece, ABD Başkanı'nın kardeşi ve danışmanı Robert Kennedy'nin sabaha karşı görüşmeye çağırıldığı SSCB diplomatı Dobrynin'e önerdiği bir anlaşmayla çözülmüştür. Anlaşma teklifine göre Ruslar ABD'ye karşı Küba'ya yerleştirdikleri nükleer füzeleri geri çekerken, ABD de SSCB'ye karşı Türkiye'ye yerleştirdikleri Jüpiter Füzelere'ni gizlice kaldıracak ama Küba'yı (1961'de olduğu gibi) bir daha işgale kalkışmayacağını alenen ilan edecektir (27 Ekim 1962). (Allison, 2016: 279)

- Kruşçev, Küba'daki Sovyet füzelerinin kaldırılacağını kabul ettiklerini beyan ederek, küçük bir dikkatsizlik sonucu barıştan savaşa geçebilmenin mümkün olabileceğini vurgulayarak, bunu önlemek ve dünyadaki barışı temin için silahsızlanma ve özellikle nükleer silahların kontrol altına alınmasının gerekli olduğunu bildirmiştir (28 Ekim 1962). (Letter from Chairman Khrushchev...- 1962)
- Kennedy, Kruşçev'in fikirlerini aynen paylaştığını, silahlanma tedbirleri için çalışmak gerektiğini ve sağduyulu kararından dolayı kendilerini tebrik ettiğini belirtmiştir (28 Ekim 1962) (Varlı, 2006: 10)

Aktardığımız kronolojik gelişmeden de görüldüğü üzere Dünyanın soluğunu tutarak takip ettiği olaylar nihayet sona erdiğinde herkes rahat bir nefes almış, Ekim 1962'deki 14 gün boyunca dünya nükleer bir savaşın eşliğinde durmuştur. (Swift, 2007: 5). Zira her iki devletin silahlı kuvvetleri kriz süresince yüksek bir hazırlık durumunu muhafaza etmiştir. (Kokoshin, 2012: 6)

Fakat 28 Ekim itibarıyla kriz sönümlenmiş olmasına rağmen krizin görünmeyen yüzünde gerginlik bir süre daha devam etmiş, askeri hazırlıklarsa Kasım ayı içerisinde kademeli olarak düşürülmüştür. Örneğin, Alarm Reaksiyon uçakları nükleer silahlarla yüklü ve hazır bir şekilde 1 Kasım'a kadar alarm durumunda kalmıştır. ABD Stratejik Hava Komutanlığı 21 Kasım'a kadar Savunma Hazırlık Durumu DEFCON II'de kalmış ve ancak 27 Kasım'da normal hazırlık durumu olan DEFCON IV'e geri dönmüştür. İntikal eden B-47'ler de 24 Kasım 1962'ye kadar üslerine geri dönmemiştir. 21 Kasım'da SSCB askeri hazırlık durumunu düşürmek için 7 önlem açıklamıştır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi “*kıtalararası ve stratejik füze birliklerinin tam savaş hazırlığından normal savaş eğitimi ve faaliyetine geçiş yapmasıdır.*” (Norris, 2012: 3)

KÜBA FÜZE KRİZİ'NİN ZORLAYICI DİPLOMASİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Krizin çözümünde ABD Başkanı Kennedy ve Ulusal Güvenlik Konseyi (Excom), SSCB'de ise Kruşçev başkanlığında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Başkanlığı (sonraki adıyla Siyasi

Büro ya da Polit Büro-CC CPSU)'nın büyük çabaları olmuştur. (Kokoshin, 2012: 14)

Sovyetler Birliği'nin Küba'da Orta Menzilli Balistik Füze konuşlandırması karşısında ABD Başkanı Kennedy, askeri müdahaleden kaçınmaya ve Zorlayıcı Diploması örneği olarak Küba'ya denizden karantina uygulanmasına karar vermiştir. Abluka ifadesi savaş eylemi olarak kabul edileceğinden ABD Başkanı ve danışmanlarınca, abluka yerine “karantina” ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. (Kiger, 2019) Bu şekilde, Küba'yı işgal etme niyetinde olduğu yönünde güçlü bir mesaj verilerek Kruşçev'i füzeleri geri çekmeye zorlamak hedeflenmiştir.

İlerleyen süreçte ABD Başkanı, denizden karantina uygulanmasını ve askeri kuvvetlerin toplanması hazırlığını yavaşlatarak rakibin tepkisini bekleyen bir “dene ve gör” yaklaşımını benimsemiştir. Hem Kennedy hem de Kruşçev kriz yönetiminin katı ilkelerine bağlı kalarak krizin barışçıl çözümünü tercih ettikleri yönünde sinyaller vermişlerdir. (Ilario, 2009: 3) Küba'nın bombalanması veya işgal edilmesi için ABD Başkanı Kennedy üzerindeki baskı artarken, kardeşi Başsavcı Robert F. Kennedy, Ekim ayında SSCB Büyükelçisi Anatoly Fyodorovich Dobrynin ile gizlice üç kez bir araya gelmiştir. Bu toplantılar kritik önem taşımış ve ABD Başkanı Kennedy ile Sovyetler Birliği Başkanı Kruşçev'in iletişim kurmasını sağlamıştır. Her görüşmenin ardından Büyükelçi Dobrynin Kruşçev'le temas kurmuş ve başsavcı Robert Kennedy de ABD Başkanı'na bilgi vermiştir. Robert Kennedy daha sonra Büyükelçi Dobrynin'in kriz boyunca sakin olduğunu, seçenekleri analiz ettiğini ve dikkatlice konuştuğunu açıklamıştır. Krizin çözümü iki parçadan oluşmaktadır: İlk olarak Küba'nın işgal edilmeyeceği yönünde bir ABD taahhüdü karşılığında Sovyet füzelerinin geri çekilmesi ve ikinci olarak Türkiye ile İtalya'da bulunan füzelerin geri çekilmesidir. Diploması tarihçileri ikinci maddenin Kruşçev için kurtarıcı bir hamle olduğunu ve ABD Başkanı'nın da bu maddenin nükleer bir şantaj gibi gözükmemesi için özel / gizli kalmasını istediğini ifade etmektedir. (Macfadden, 2010)

Küba Füze Krizi'ndeki en önemli noktalardan birisi kriz bütün sıcaklığı ile devam ederken ABD ve Sov-

yetler Birliği arasındaki diplomatik görüşmelerin devam ettirilmiş olmasıdır. Diğer önemli nokta ise kullanılan diplomatik dilin özenle seçilmiş olmasıdır. Ayrıca SSCB'nin üst düzey liderleri ile ABD arasındaki iletişim kanalları krizde çok önemli bir rol oynamıştır. Bu iletişimlerde Moskova tarafından büyük bir güven ve Washington'da da saygı duyulan üst düzey bir diplomat olan Sovyetler Birliği'nin ABD Büyükelçisi Anatoly Dobrynin ana iletişim noktası olmuştur.

ABD-SSCB iletişimi için resmi kanallara ek olarak, iki gayri resmi kanal da kullanılmıştır. Bunlar KGB'nin siyasi istihbarat istasyon şefi Alexander Feklisov ve Sovyet Genelkurmay Başkanlığı Ana İstihbarat Müdürlüğü'nden bir subay olan Georgii Bolshakov'dur. (Kokoshin, 2012: 14) Kriz sırasında en etkili özel iletişim kanalı ise hiç şüphesiz Robert Kennedy ve Dobrynin arasında kurulmuştur. 27 Ekim'de Robert Kennedy'nin Adalet Bakanlığı'ndaki ofisinde yapılan toplantıda, başkanın kardeşi acil bir çözüme olan ihtiyacı çok başarılı bir şekilde aktarmayı başarmış, iki tarafın birkaç gün içinde bir çıkış yolu bulamaması durumunda askeri eylemin kaçınılmaz olabileceğini vurgulamıştır. (Welch, 2013: 5) Robert Kennedy bu toplantıda, ABD'nin sadece birkaç mil açığında füze mevzilerinin konuşlandırılmasının kabul edilemez olduğunu, füze üslerinin mutlaka kaldırılması gerektiğini, bunun için ertesi güne kadar süre tanındığını ve zamanın geriye doğru saymaya başladığını Sovyet Büyükelçisi'ne iletilmiştir. Sovyet Büyükelçisi'ne iletilen bu uyarı sözlü bir ultimatodur. (Lauren, 1972; 152) Ancak yine de Robert Kennedy, bunu bir ultimatodan değil, basit bir gerçek olarak tanımlamaya dikkat etmiştir. Başkan'ın, harekete geçmek için ABD hükümeti ve askeri alanda şahinlerin büyük bir baskısı ile karşı karşıya olduğunu söylemiş ve bu baskıya ne kadar dayanabileceğini bilmediğini ifade etmiştir. Görüşmenin sonunda Robert Kennedy, Dobrynin'e önemli bir “havuç” vermeyi başarmış, Türkiye'de bulunan Jüpiter Füzeleri'ni geri çekileceklerine dair güvence vermiştir. Dobrynin, toplantı ile ilgili olarak Moskova'ya ilettiği yazılı raporunda Robert Kennedy'nin ses tonunun ve beden dilinin iletişimin önemli bir parçası olduğunu ifade etmiştir. (Welch, 2013: 5)

Küba Füze Krizi'nin hem SSCB hem de ABD liderleri

üzerinde de ciddi bir etkisi olmuştur. Zira Kriz, siyasi perspektiften, karşılıklı olarak kabul edilebilir bir şekilde çözülmüştür. ABD Başkanı John F.Kennedy ABD'nin Küba'yı işgal etmeyeceğine dair güvence verirken, Sovyet liderleri de Sovyet füzelerini Küba'dan geri çekme taahhüdünde bulunmuştur. (Kokoshin, 2012: 18). Bu sebeple Küba Füze Krizi yalnızca diplomasi ya da yalnızca kuvvet değil hem kuvvet hem diplomasi uygulamasıdır. (Weaver, 2014; 2)

KÜBA FÜZE KRİZİ'NİN SONUÇLARI

Uluslararası sistemin anarşik durumu ve Sovyetler Birliği'nin önemli askeri yeteneklere sahip olmasına ek olarak, ABD'nin Sovyetler Birliği'nin potansiyel agresif eylemlerinden şüphelenmesi ve korkması, dış politika eylemlerine katkıda bulunan bir faktör olmuştur. Her iki devlet de 1. ve 2. Berlin Krizi, Kore Savaşı ve Vietnam'da olduğu gibi çeşitli vesilelerle karşı karşıya gelmiş, dolaylı ve askeri olmayan mücadelelere girmişlerdir. (Prifti, 2014: 108)

Küba Füze Krizi boyunca da gerek ABD Başkanı Kennedy gerekse Sovyetler Birliği Genel Sekreteri Kruşçev karşılıklı açıklamalar ve yaptıkları hamlelerle ölkelerinin menfaatleri doğrultusunda avantajlar elde etmeye çalışmıştır. Krizle ilgili dikkat çekici ve önemli konulardan birisi Küba Füze Krizi sürecinde Küba devleti ile muhatap olunmayarak, krizin ABD ile Sovyetler Birliği arasında cereyan etmiş olmasıdır. Sovyetler Birliği'nin, füzeleri Küba'ya yerleştirmeden önce ve ABD'nin meydan okumasına verilecek yanıt konusunda müttefikleri olan devletlerle iştişare ettiğine yönelik bir kanıt yoktur. Benzer bir biçimde ABD de füze krizi boyunca Avrupa veya Latin Amerika'daki müttefiklerine danışmamıştır. Ancak ABD Başkanı'nın konuşmasından kısa bir süre önce planlarından haberdar edilmişlerdir. Dolayısıyla Küba Füze Krizi neredeyse saf bir iki kutuplu çatışma olarak değerlendirilmiştir. (Miller, 1966: 3) Benzer şekilde Jüpiter Füzeleri'nin sökülmesi konusunda da Türkiye'nin görüşü alınmamıştır.

Küba Füze Krizi'nin sonuçlarına bakılacak olursa:

➤ Küba Füze Krizi öncesinde ABD, Sovyetler Birliği'nin Batı Yarımkürede ABD çıkarlarını tehdit etmeye cesaret edemeyeceğini düşünmüştür. Kriz son-

rasında ise hem Kruşçev hem de Kennedy yanlış algılamalarını gidermeye çalışmışlardır. ABD tarafında Sovyet Rusya'nın ABD'yi artık dünyanın her yerinde tehdit edebileceği fikri gelişirken, Rusya tarafında da gerekirse ABD'nin nükleer bir savaşı göze alabileceği inancı doğmuştur. (Doğan, 2012, 99)

- Kriz nükleer silahların yayılmasını önleme müzakerelerinin yolunu açmış ve geleneksel (konvansiyonel) silahların önemini artırmıştır. (Öcal, 2017: 173)
- Küba Füze Krizi Soğuk Savaş'ın doruk noktasına vardığı bir dönemde iki süper güç arasında “yumuşama” ve “müzakere” havası yaratmıştır. (Öcal, 2017: 173) Daha net bir ifade ile vurgularsak Soğuk Savaş'tan yumuşamaya geçiş sürecinin en önemli kilometre taşı olmuştur. (İzmir, 2017: 187)
- Olası bir bunalım sırasında ABD ve SSCB arasında doğrudan bir iletişim hattının kurulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu durum üzerine 1963 yılında Washington ve Moskova arasında, emniyetli bir teletyp cihazı üzerinden doğrudan iletişim (*hot line / kırmızı hat*) kurulmasını sağlayacak anlaşma imzalanmıştır. (Welch, 2013: 4)
- Kriz sonrası Kruşçev maceracılıkla suçlanmış ve 1964 yılında iktidardan uzaklaştırılmıştır. (Öcal, 2017: 173)
- Küba Füze Krizi, dönemin iki kutuplu sisteminde, blokları oluşturan devletler arasındaki ilişkileri de derinden etkilemiştir. Batı Bloğunda Türkiye de dahil olmak üzere diğer Avrupalı NATO üyeleri tarafından, böylesine hayati bir bunalımda dahi Washington tarafından görüşlerinin alınmayacağı görölmüş ve ABD'nin kendi çıkarları doğrultusunda tek başına hareket edeceği anlaşılmıştır. (Öcal, 2017: 173)
- Krizin Türkiye açısından da özel bir önemi bulunmaktadır. Türkiye Jüpiter Füzeleri'ne sahip olarak NATO ittifakı içinde öne çıkmayı ve Sovyetler Birliği'ne karşı güvenliğini artırmayı hedeflemiştir. Ancak olayların gidişatı ile birlikte Türkiye, Sovyet tehdidine maruz kalmış ve ABD tarafının Türkiye'yi göz ardı edebileceğini görmüştür. Bu

nedenle dış politikada öncelikle Türk ulusal çıkarlarına göre hareket edilmesinin önemini ortaya koyan ilk ciddi kriz olduğu söylenebilir. (İzmir, 2017: 189)

- Fransa iki süper güç arasında denge kuracak bir “*Batı Avrupa Koalisyonu*” girişimine ön ayak olmuş, ABD ile ilişkilerini gevşetme yönünde önemli adımlar atarak De Gaulle liderliğinde kendi Nükleer Programını başlatmıştır. (Öcal, 2017: 173). Fransa’nın nükleer bir güç haline gelmesine sebep olan bu olay aynı zamanda Fransa’nın NATO’nun askeri kanadından çekilmesine de sebep teşkil eden olaylardan biri olmuştur.
- Doğu Bloku içerisinde Çin-Sovyet anlaşmazlığı ortaya çıkmış, her iki taraf birbirine karşı eleştiriler yöneltmişlerdir. (Öcal, 2017: 173)
- ABD ve SSCB Küba Füze Krizi’nden sonra nükleer silahların yayılmasını önlemek için 5 Temmuz 1963’te Moskova’da “*Kısmi Deneme Yasağı Sözleşmesini*” imzalamışlardır. Bu bağış ile atmosferde, uzayda ve denizaltında nükleer denemeler yasaklanmış ancak toprak altındaki nükleer denemelere müsaade edilmiştir. (Denk, 2011: 120-121)
- Johnson’un Başkan seçilmesinden kısa bir süre sonra ABD ve Sovyetler Birliği nükleer üretim ve savunma bütçelerini kısma konusunda anlaşmıştır. (Miller, 1966: 10)
- 1968 yılında Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması imzalanmıştır.
- Küba Füze Krizi’nin olumsuz sayılabilecek bir sonucu ise her iki tarafın da kıtalararası stratejik nükleer silahlarını geliştirmesine de yol açmış olmasıdır. Füze Krizi Küba’dan çekmesinin ardından artık füze Krizi intikal ettirebileceği bir yer kalması nedeniyle Sovyetler Birliği etkili bir nükleer caydırıcılık elde etmek için ABD anakarasını vurabilecek füze sistemleri geliştirmiştir. (Kokoshin, 2012: 18)
- Küba Füze Krizi, ABD ve Sovyetler Birliği liderleri arasında silahların kontrolü, birliklerin konuşlandırılması, kriz durumlarında gerginliklerin azaltılması, tansiyonun düşürülmesi ve diğer gü-

ven artırıcı önlemlerin görüşüldüğü düzenli zirvelerin yapılmasını sağlamıştır. (Hampson, Crocker & Aall, 2013: 2)

SONUÇ

ABD ile Sovyetler Birliğinin karşılıklı olarak devam eden çekişmeleri sonucunda Küba Füze Krizi’nde dünya nükleer bir savaşın eşiğine gelmiştir. Zira Küba Füze Krizi, dünya tarihindeki en tehlikeli nükleer kriz ve Soğuk Savaş Dönemi’nde yaşanan en önemli askeri karşılaşmadır (Lebow, 2000; 1). Krizin çözülmeyerek savaşa dönmesi durumunda bu savaşta yaklaşık yüz milyon ABD’li ve yüz milyondan fazla Rus’un hayatını kaybedeceği tahmininde bulunulmuştur. (Kokoshin, 2012: 6) Bu sebeple Robert Kennedy, “*Kriz esnasında hepsi ABD için büyük sevgiye sahip olan parlak, yetenekli, adanmış on dört kişiden altısı ABD Başkanı olsaydı, dünyanın havaya uçmuş olabileceğini düşünüyorum*” ifadesini kullanmıştır. (Allison, 1969: 714).

Küba Füze Krizi aynı zamanda Soğuk Savaş’ta önemli bir dönüm noktasıdır (Allison, 2016: 256). İki kutuplu dünyada, Soğuk Savaş’ın koyu atmosferi içerisinde ABD ve Sovyetler Birliği’nin karar alıcıları konumundaki Kennedy ve Kruşçev, nükleer bir savaşa doğru sürüklenmeyi göze alamamış ve rasyonel davranarak olası bir felaketin önüne geçmişlerdir. Nükleer bir savaş ihtimali iki ülke kamuoyunda da felaket olarak değerlendirilmiştir. (İzmir, 2017: 187). Yaşanan krizin ardından ABD ve Sovyetler Birliği tansiyonu düşürmek için adımlar atmaya başlamış (Hillstrom, 2015: 69) ve Doğu-Batı blokları arasında yumuşamanın önü açılmıştır.

Krizin barışçıl çözümü ise Kennedy’nin en büyük siyasi ve diplomatik başarılarından biri olarak kabul edilmektedir. (Perez, 2015: 105-106). Bu başarının ardında yatan temel faktör ise Zorlayıcı Diplomasi’nin ABD Başkanı Kennedy’nin şahsında ABD tarafından son derece soğukkanlı bir şekilde tüm gerekleri yerine getirilerek tavizsiz bir şekilde uygulanması olmuştur.

Olaylara müdahale etmekte ve sorunların çözümünde yetersiz kalmasına rağmen uluslararası alanda BM’nin önemini göstermesi bakımından da Küba Füze Krizi iyi bir örnektir. Krize ilişkin olarak BM’nin girişimleri sorunu çözmeyi sağlamamışsa da dönemin BM Genel

Sekreteri U Thant, tarafları uzlaştırmak için büyük çaba göstermiştir. (Varlı, 2006: 8) Bu kapsamda Küba Füze Krizi ve benzer ciddi bir kriz ortamında, aktörlerden birinin atacağı yanlış bir adımın geri dönülemez sonuçlara yol açabileceği düşünöldüğünde, ortak yolun bulunması için BM'nin girişimleri sorunları çözmek için diplomasiyi esas alması bakımından oldukça önemli ve değerlidir.

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Küba Füze Krizi, aradan geçen uzun yıllara rağmen diplomasi, kriz yönetimi, karar alma, liderlik, iletişim gibi konularda taşıdığı önemli dersler nedeniyle inceleme konusu olmaya devam etmektedir. Açılan arşivler ve açıklanan yeni belgelerle gündemde kalmaya, farklı bakış açılarından ve çeşitli yönleriyle yeniden değerlendirilmeye, Zorlayıcı Diplomasi'nin en önemli örneklerinden biri olarak incelenmeye, liderleri, diplomatları, akademisyenleri ve her disiplinden insanı etkilemeye hiç şüphesiz önümüzdeki yıllarda da devam edecektir.

KAYNAKÇA

Aksu, F. (2010), Kuvvet Kullanma Tehditine Dayalı Dış Politika Krizlerinde Güvenlik Kavramı, Paker Evren Balta, Akça İsmet içinde, *Türkiye 'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*, 475-502, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aksu, F. (2008), *Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Demokrasi*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Alan, G.A.E. (2015), *Propaganda Aracı olarak Gunbot Diplomasi*, 03.04.2021 tarihinde https://www.academia.edu/23225319/PROPAGANDA_ARACI_OLARAK_GANBOT_D%C4%B0PLOMAS%C4%B0?auto=download adresinden alındı.

Allison, G. (2016), The Cuban Missile Crisis, *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases (3rd Edn)*, Smith, Steve, Hadfield, Amelia and Dunne Tim, (s.256-283), Oxford: Oxford University Press.

Allison, G. (2012), The Cuban Missile Crisis at 50: Lessons for U.S. Foreign Policy Today, *Foreign Affairs*, Vol. 91, No. 4, 11-16.

Allison, Graham T. (1969), Conceptual Models and The Cuban Missile Crisis, *The American Political Science Review*, 63 (3), 689-718'den aktaran: Nejat DOĞAN, Uluslararası İlişkiler ve Rasyonellik: Bürokratik Politikanın Alana Katkısı ve Geleceğin Öngörülmesinde Rasyonellik Varsayımının Önemi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 3, Yıl: 2012

Armaoğlu, F., (2004), *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 2. Cilt 1914-1995*", Alkım Kitabevi, İstanbul.

Baillie, Robbie W. (2016), The Utility Of Jakobsen's Ideal Policy As A Strategy Of Coercive Diplomacy To Prevent States Attaining Nuclear Weapons, (Doktora Tezi), University of Warwick, Department of Politics and International Studies, 03.04.2021 tarihinde http://wrap.warwick.ac.uk/80879/1/WRAP_THESIS_Baillie_2016.pdf adresinden alındı.

Bay-of-pigs-invasion, <https://www.history.com/topics/cold-war/bay-of-pigs-invasion>, [Erişim tarihi: 03.04.2021]

Boot, M. (2018), *Operation Mongoose: The Story of America's Efforts to Overthrow Castro*, 03.04.2021 tarihinde <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/01/operation-mongoose/549737/> adresinden alındı.

Clausewitz, Carl Von (1997), *On War, Book 1, On the Nature of War*, Ware, Wordsworth Editions' Limited'dan aktaran: BAILLIE, Robbie W. (age)

Denk, E. (2011) Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 66, No. 3, 93-136.

George, Alexander L. (1997), *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, Washington DC: US Institute of Peace.

George, Alexander L. (1994), *Coercive Diplomacy: Definition and Characteristics*, George, Alexander L. and William E. Simons (ed.) *The Limits of Coercive Diplomacy*, Boulder, CO: Westview Press.

Hampson Fen O, Crocker, Chester A., Aall, P. (2013), *Negotiation*, Cooper, A. F., Heine, J., & Thakur, R.C, (Eds.). (2013). *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford University Press.

<https://www.britannica.com/event/Cuban-missile-crisis>, [Erişim tarihi: 03.04.2021]

http://sspeteron.weebly.com/uploads/5/7/7/0/57700115/cuban_missile_crisis_dbq.pdf, [Erişim tarihi: 03.04.2021]

Hillstrom, Laurie Collier, *Defining Moments The Cuban Missile Crisis*, 2015, Omnigraphics, Inc.,

Ilario, S. (2009), *Is Coercive Diplomacy a Viable Means to Achieve Political Objectives?*, 03.04.2021 tarihinde <https://www.e-ir.info/2009/06/29/is-coercive-diplomacy-a-viable-means-to-achieve-political-objectives/> adresinden alındı.

İzmir, B. (2017). İki Müttefik, Bir Kriz: Türk-Amerikan İlişkilerinde Jüpiter Füzeleri Krizi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10) , 177-192. 03.04.2021 tarihinde DOI: 10.20304/ humanitas. 320533 adresinden alındı.

Kiger, Patrick J. (2019), *Key Moments in the Cuban Missile Crisis*, 03.04.2021 tarihinde <https://www.history.com/news/cuban-missile-crisis-timeline-jfk-khrushchev> adresinden alındı.

Klein C. (2019), *How the Death of a U.S. Air Force Pilot Prevented a Nuclear War*, Updated:Oct 28, 2019, Original:Oct 26, 2012, 03.04.2021 tarihinde <https://www.history.com/news/the-cuban-missile-crisis-pilot-who-se-death-may-have-saved-millions> adresinden alındı.

Kokoshin, Andrei A. (2012) Reflections on the Cuban Missile Crisis in the Context of Strategic Stability. Discussion Paper, 2012-12, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, September 2012 (Working Draft), 03.04.2021 tarihinde <https://www.belfercenter.org/publication/reflections-cuban-missile-crisis-context-strategic-stability> adresinden alındı.

Köni, Hasan S. (1974), “Küba Buhranı, Uluslararası Alana Etkisi ve Türkiye”, Ankara İktisat ve Ticaret İlimleri Akademisi Dergisi, VI/1-2, s.173’ten aktaran: Dursun VARLI (age)

Lauren, Paul G. (1972), Ultimata and Coercive Diplomacy, *International Studies Quarterly*, Vol. 16, No. 2, pp. 131-166, 03.04.2021 tarihinde <https://doi.org/10.2307/3013977> adresinden alındı.

Lebow Richard Ned, (2000), The Cuban Missile Crisis, https://www.files.ethz.ch/isn/6858/doc_6860_290_en.pdf, 1-31

Letter From Chairman Khrushchev to President Kennedy, October 28, 1962, <https://microsites.jfklibrary.org/cmc/oct28/doc1.html>, [Erişim Tarihi: 03.04.2021]

Mcfadden Robert D. (2010), *Anatoly F. Dobrynin, Longtime Soviet Ambassador to the U.S., Dies at 90*, 03.04.2021 tarihinde <https://www.nytimes.com/2010/04/09/world/europe/09dobrynin.html#:~:text=Dobrynin%20the%20Soviet%20ambassador%20to,He%20was%2090.>, adresinden alındı.

Miller, Nicholas R. (1966), The Cuban Missile Crisis In The International System, 1-20, 03.04.2021 tarihinde <https://userpages.umbc.edu/~nmiller/POLI388/CUBA2.pdf> adresinden alındı.

Norris, Robert S., Kristensen, Hans.M. (2012) The Cuban Missile Crisis: A Nuclear Order of Battle October/ November 1962 , 03.04.2021 tarihinde <https://doi.org/10.1177/0096340212464364> adresinden alındı.

Öcal, M. (2017) Soğuk Savaş’tan Bir Kesit: Yapısal Değişiklikler ve Bloklar Arası İlişkiler 1960-1991. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 5 / 2 (Nisan 2017), 165-184 .

Özdal, B. (2018), Diplomasiye İlişkin Genel Bilgiler, *Diplomasi Tarihi-I*, Özdal B., Karaca, R. Kutay, Bursa: Dora Yayınları.

Özkurt, F. Z., (2018), Zorlayıcı Diplomasi, *Diplomasi Tarihi-I*, Özdal B., Karaca, R. Kutay, Bursa: Dora Yayınları.

Perez, A. M. (2015). Coercive Diplomacy in the 21st Century: A New Framework for the “Carrot and Stick”, (Doktora Tezi), University of Miami, 03.04.2021 tarihinde https://scholarship.miami.edu/discovery/fulldisplay/alma991031447095202976/01UOML_INST: ResearchRepository adresinden alındı.

Prados J., Bacardi Arturo J.(2019), *Kennedy and Cuba: Operation Mongoose*, <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/cuba/2019-10-03/kennedy-cuba-operation-mongoose>, [Erişim tarihi: 03.04.2021]

President John F. Kennedy's Speech Announcing the Quarantine Against Cuba, October 22, 1962, www.mtholyoke.edu/acad/intrel/kencuba.htm, , [Erişim Tarihi: 03.04.2021]

Prifti, B. (2014), Continuation in US Foreign Policy: An Offensive Realist Perspective, (Mezuniyet Tezi) Graduate Theses and Dissertations, University of South Florida Scholar Commons, 03.04.2021 tarihinde <https://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6584&context=etd> adresinden alındı.

Sagbakken, Aslı D. (2014), Coercive Diplomacy Strategy of the EU: The European Union's Engagement with Iran on Its Nuclear Programme, *GeT MA Working Paper Series, No.:1*, 2014, 1-71, 03.04.2021 tarihinde <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/3733/1.pdf?sequence=1> adresinden alındı.

Schelling, T., (1966), *Arms and Influence*, New Haven/London, Yale University Press'ten aktaran: Sagbakken, Aslı Değirmenci, Coercive Diplomacy Strategy of the EU: The European Union's Engagement with Iran on Its Nuclear Programme, *GeT MA Working Paper Series, No.:1*, 2014, 1-71, 03.04.2021 tarihinde <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/3733/1.pdf?sequence=1> adresinden alındı.

Schore, Joshua B. (2015), Hollow Threats: Why Coercive Diplomacy Fails, (Mezuniyet Tezi), School Of Advanced Air And Space Studies Air University Maxwell Air Force Base, Alabama, 03.04.2021 tarihinde <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1015763.pdf> adresinden alındı.

Stoessinger, J. G. (1990). *Nations in Darkness: China, Russia, and America*, 5. Baskı. New York: McGraw-Hill Publishing'den aktaran: Nejat DOĞAN (age)

Sun Tzu, (2009) *Art of War*, Pax Librorum Publishing House, 03.04.2021 tarihinde <https://www.paxlibrorum.com/books/taowde/> adresinden alındı.

Swift J. (2007), The Cuban Missile Crisis , *History Review*, 03.04.2021 tarihinde https://www.artsrn.ualberta.ca/amcdouga/Hist112/add_rdgs/The%20Cuban%20Missile%20Crisis.pdf adresinden alındı.

Şener, B. (2017), Savaş ile Barış Arasında Bir Kriz Yönetim Stratejisi Olarak Zorlayıcı Diplomasi ve Türk Dış Politikasındaki Örnekleri, *New Security Ecosystem And Multilateral Cost*, 03.04.2021 tarihinde [https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C4%B0GK3_kit_\(11\)_\(1\)_pdf_77fa6849-12ac-42fe-8ea1-be5c4cdcb012.pdf](https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C4%B0GK3_kit_(11)_(1)_pdf_77fa6849-12ac-42fe-8ea1-be5c4cdcb012.pdf) adresinden alındı.

Turan, S. (2021), Küba Krizi, *Diplomasi Tarihi-II*, Özdal B., Karaca, R. Kutay, Bursa: Dora Yayınları.

Tsouras, P. (2005), *The Book of Military Quotations*, Manchester City: Zenith Press'ten aktaran: Sagbakken, Aslı Değirmenci, Coercive Diplomacy Strategy of the EU: The European Union's Engagement with Iran on Its Nuclear Programme, GeT MA Working Paper Series, No.: 1, 2014, 1-71, 03.04.2021 tarihinde <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/3733/1.pdf?sequence=1>

Varlı, Dursun (2006) , 1962 Küba Krizi'nin Türkiye'ye Etkileri, (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 03.04.2021 tarihinde <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/6710/186303.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.

Weaver, Michael E. (2014) The Relationship Between Diplomacy and Military Force: An Example from the Cuban Missile Crisis, *H-Diplo Article Reviews*, 1-8, 08.04.2021 tarihinde <https://issforum.org/reviews/PDF/AR456.pdf> adresinden alındı.

Welch, David A. (2013), The Cuban Missile Crisis, *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Cooper, A. F., Heine, J., & Thakur, R.C, (Eds.). (2013). *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford University Pres.

Extended Summary

The Cold War period which set the scene for a bipolar world structure witnessed power rivalries among the United States of America (USA) and the Union of Soviet Socialist Republics (USSR). Although there had not been a direct conflict between the two superpowers, they confronted each other at various times. While the European states reduced the number of its armed soldiers, the USSR continued to pose a threat with its military power, and tendency to strongly impose its communist ideology on Eastern European states.

With the Korean War in between 1950-1953, these two superpowers came to face to face directly. Also, the establishment of the Warsaw Pact added a new dimension to their power rivalry. In the context of armament race in this period, the Cuban Missile Crisis is considered as of the most known showdowns between the two actors. Nonetheless, the crisis had been resolved peacefully through the use of coercive diplomacy.

Coercive diplomacy is a defensive strategy aiming to stop or retreat the action of the contender. Coercive diplomacy had been extensively used throughout history as a foreign policy tool that presents a peaceful alternative to going into war or the escalation of a conflict. It is argued that coercive diplomacy can be used either aggressively or defensively; yet, it is strictly different from deterrence. In deterrence strategy, a threat is posed to the contender even before the opposite side embark on an impairing action. In coercion diplomacy however, both extortion and deterrence can be simultaneously used as strategies.

The theoretical foundation of the coercive diplomatic strategy is based on the realist paradigm since it consists in the power rationale. In order to reach a political goal, a powerful actor coerces the less powerful actor. In that respect, coercive diplomacy is believed to coerce a state to comply with the request of another state. In line of this reasoning the methods of coercive diplomacy involve economic sanctions or embargoes as well as the use of force or military action. For this reason, coercive diplomacy is at times affiliated with threat diplomacy. The other affiliated concepts can also be listed as: negotiation, defense diplomacy, economic diplomacy, security diplomacy, hard, soft and smart power, disarmament, peacekeeping, and international law.

The Cuban Missile Crisis is considered as a turning point in the context of the Cold War. Both the leaders of the USA and the USSR, Kennedy and Khrushchev, could not take the chance on dragging into a war; hence, averted a disaster by acting rationally. After the crises, both parties took steps in to reduce the tension which paved the way for a *détente* between the Western and Eastern blocks. The peaceful resolution of the crisis is considered as one of the greatest political and diplomatic successes of Kennedy. The underlying factor of this peace is the uncompromising use of coercive diplomacy by the US President Kennedy.

As a reaction to the USSR's deployment of intermediate range ballistic missiles in Cuba, the US President Kennedy decided to refrain from a military action, and instead decided to blockade Cuba through the sea. Nonetheless, the term quarantine is used for this action instead of blockade since the latter would imply an act of war. In this line of reasoning, the USA had successfully implied that it might have an intention to occupy Cuba which in turn forced Khrushchev to retreat the missiles from Cuba. It can be argued that both Kennedy and Khrushchev had been committed to the strict rules of crisis management which could be interpreted as they were intending on resolving the crisis through peaceful means; and neither the USA nor the USSR stopped the diplomatic meetings throughout the crisis, constantly kept the communication channels open and appointed experienced diplomats to carry out respectful and trustworthy political dialogues which also contributed to the peaceful resolution of the conflict.

Therefore, it can be concluded that, despite the time of its happening, the Cuban Missile Crisis still continues to be a suitable case study for analyzing matters such as diplomacy, crisis management, decision-making, leadership and communication. It seems that this subject will remain topical since it can be reassessed through the lens of new archives and strategic documents; and from different perspectives and various dimensions including coercive diplomacy.